

אשכול יוסף

מאוצרות הר"ר יוסף ז'י סימון טוב שליט"א
מוזבר הספרים "כרם יוסף" ו"א"ס פעיה"ק ירושלים תובב"א

שאל ופשוט

הדירה שנזכרה למימון טיפולים בחו"ל שאלה:

ר' ישראל חיים אברך חשוב בישיבת מיר, בעקבות המחלה הנוראה שפקדה את אשתו תחיל, דרש ברופאים בארה"ק ואחרי רוב השתדלות בדיקות וטיפולים, הרופאים אמרו נואש, מצבה היה מסוכן מאד, ובעצת טופי הרופאים התכונן להטיסה לחו"ל, שם יש סיכוי טוב שהרופאים יצילוה, בסדרת טיפולים וניתוח מורכב. הוצאות הטיסות אש"ל בחו"ל והטיפולים, מסתכמים במאות אלפי דולרים, ולרש אין כל, בעקבות כך הם נאלצים למכור במיידית את דירת מגוריהם, דירה בת ג' חדרים. במהלך ביקור הקונה בדירה, וגם בעת חתימת החוזה, סיפר המוכר, את פשר העובדה שמכירת הדירה נעשית בעקבות המצב הרפואי הקשה שפקד את אשתו. הקונה נתן דמי מקדמה, וגם שילם עבורם את כרטיסי הטיסה לחו"ל.

48 שעות לפני שהם עולים על כשב המטוס, אשת האברך עולה על קברו של מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, שופכת דמעות כמים בתפילה ובתחנונים, את החוזה של מכירת הדירה היא הביאה מביתה והניחה על קברו, כשכולו נרטב מדמעותיה, ופתאום החלה לזעוק מנהמת ליבה: "רבשע את הדירה מכרתי, את תכשיטי הזהב ופמוטי הכסף כבר מכרתי, אם עכשיו אני ימות, מי יטפל ויגדל את ילדי לתורה", קולה הדהד וריגש את כל הבאים בשערי בית החיים, כשקולה חנוק מדמעות, וליבה קרוע לרסיסים, היא פונה ונודרת: "רבי חיים, אתה כתבת בכתב ידך שבנות עדות המזרח חייבות לדבוק בדרך אמותינו הקדושות, ואסור להן לחבוש פאה נכרית לראשן, אני מקבלת ע"ע שאם יעשה לי נס, ואתרפא מהמחלה הנוראה, אשרוף את הפאה, ולעולם עד יום מותי אלך עם כיסוי ראש, אנא תעמוד בתפילה לפני מי שאמר והיה העולם, שירפאני ויסיר מעלי את המוות הזה", כך חתמה את דבריה ונפרדה מקברו של הגר"ח, כשהיא עושה את דרכה חוזר לביתה בירושלים עם הרגשה נעלית, ותחושה מופלאה שהיא כבר לא חולה.

בבואה לבית, היא פוגשת את בעלה עסוק בהכנות קדחתניות ובסידורים האחרונים לקראת הטיסה, אך היא מודיעה לו חגיגית שהיא לא מתכוננת לטוס לארה"ב לטיפולים בשום אופן, ומבחינתה היא גם אינה עוזבת את הדירה.

תחנוני והפצרות הבעל לא עזרו מאומה, אך גדולי העסקנים שנזעקו באישון לילה לכבות את השריפה, הסדירו לאשה

ועלית לעמלי חסד ואמת (מ"ז, כ"ט)

מדוע חסד שעושים עם המת הוא של אמת,

והרי המת ימליץ טוב בעדו?

מפורסמים דברי רש"י שביאר שחסד שעושים עם המתים, הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול. וכן איתא בפסיקתא, מדרש לקח טוב בפרשתו, וז"ל: "וכי יש חסד של שקר? אלא כל חסד שלא בפניו הוא חסד של אמת, אבל חסד שבפניו הוא חסד של חנופה, משל שאומרים העולם, מת בן חברך טעון, מת חברך הנח. ולפי שהיה יעקב אבינו הולך לעולמו ויוסף עשה עמו חסד שלא בפניו, לכך נאמר חסד ואמת".

וקשה דאדרבה ידוע ומפורסם על הרבה צדיקים וגדולי ישראל, שהבטיחו שמי שיטיב עמהם, וילמד לזכותם או ילמד בספריהם, וכל דבר שיעשה בעד עליו נשמתם, ימליצו יושר בעדם, א"כ לכאן יש בכח המת להשיב טובה למי שגומל עמו חסד, כגון שלומד או נותן צדקה לעילוי נשמתו, וכן אם אומר עליו קדיש וכדומה, ועל אחת כמה וכמה אם מתעסק בקבורתו, וא"כ מדוע חסד שעושים עם המת נקרא חסד של אמת, שהעושה אינו מצפה גמול?

עוד קשה דאדרבה איתא בסוטה (ט): יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו, שנא' "ויעל יוסף לקבור את אביו ויעל עמו גם רכב גם פרשים", מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו, שנא' "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום, שנא' "ויקבור אותו בניא", לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים, שנא' "והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק". הרי לך שמתן שכר היה צפון ליוסף ולכל המתעסקים בקבורת המת, וא"כ היאך קורא לזה חסד של אמת שאין על זה צפייה לגמול?

יישוב א' - בשנה ראשונה המת טרוד בדינו ואין יכול להטיב

נראה ליישב שאה"נ יעקב אבינו לפי ענוותנותו אמר כן ליעקב, שמא יהיה טרוד בדינו י"ב חודש, ולא יוכל להטיב עם יוסף, ומה שאחר שנה יוכל להטיב עמו, הדבר ספק ולזמן מרוחק, א"כ אין דעתם של הבריות על השבת גמול כזה, וממילא העשייה עם המת הוא חסד גרידא, ואין מצפין לגמול.

דהנה המנהג שאין מבקשים בקשות מהמת כל י"ב חודש לפטירתו, שאו הוא טרוד בדינו, כמ"ש (פסיקתא) "יום ה' הגדול וגו' מר צורח שם גיבור", וכן אמרו בזה"ק (וילא גמ. וימי רסו). שיום המיתה הוא יום הדין הגדול, שנא' "והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו". וכתב הגר"א באבן שלמה (י' אומ י', ואומ ט"ו) שאפי' צדיק גמור, קודם בואו לגן עדן, צריך לעבור בגיהנום, כמבואר בזה"ק (מ"ג פתח רכ): עה"פ "מוריד שאול ויעל", שכל בני עולם יורדים לשאול, אפילו צדיקים גמורים, אבל עולים מיד. ועוד כתב (אומ ט"ו), שקודם שנכנסו לגן עדן העליון, צריך לעבור בנהר דינו. וידוע שמשפט רשעים בגיהנום י"ב חודש, ואחר תיקונה עולה הנשמה לגן עדן, כמאמר התנא בעדיות (פ"ג מ"ג) ובגמרא שבת (לג): וכן מבואר בע"ז (י). וביאר הר"ן (דף ד' מלפי ה"ק), שאותם רשעים שיש להם רוב עוונות אינם נידונים בגיהנום לעולם, אלא י"ב חדש בלבד ואח"כ עולין. אבל פושעי ישראל בגופן, אחרי י"ב חדש, גופן כלה ונשמתן נשרפת. והנה ודאי שאין להחזיק כל מת בכלל פושעי ישראל בגופן, וכמ"ש הרמ"א (ס' שע"ו) שאין אומרים קדיש על אביו או אמו יותר מ"א חודשים, שלא להחזיקו כרשע. ומי יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי, ואיני צריך להזדקך בכור הברזל מאומה, וכן מבואר בגמרא קידושין (לג), היה אומר דבר שמועה בשם אביו תוך י"ב חודש, לא יאמר כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מרי, הריני כפרת משכבו. מכאן ואילך אומר זכרוננו לברכה לחיי העולם הבא, ופירש רש"י עלי יבא כל רע הראוי לבואו על נפשו, מכאן ואילך כבר קיבל מה שקיבל שאין משפט רשעי ישראל בגיהנום אלא י"ב חדש. וכתב הט"ז (סי' ר"מ ס"ק י"ג) שכל אותם י"ב חודש אינו יכול לומר ז"ל, דשמא לא זכה עדיין לעוה"ב ויש כאן שקר, ואפי' בחודש י"ב כשמוכיר אביו

המשך עזאל ומשיב

בדרך פלא במיידית, בדיקות חוזרות ונשנות של ביופסיה וסיטי ואם אר אי, וייעוץ אצל גדולי ובכירי הרופאים, כשבתוצאות מנהל בית החולים יוצא מהחדר ברעד וברטט המום, למראה התוצאות שאין שום זכר למחלה, באומרו שכנראה מדובר באשה אחרת!!

האושר והשמחה לא ידעה גבולות, והיא זרחה כשמש בקירבה של האשה ובעלה האברך, הרגשות פרצו כנהר שעלה על כל גדותיו, אלא שיחד עם עין במר בוכה ולב שמח, בא הקונה ותובע לקבל לידי את חזקת הדירה ולהיכנס לגור בה, ואמנם מבקשים מבה"ד לבטל את העסקה בהתאם לנסיבות.

השאלה מתחלקת לב' חלקים:

1. האם מבחינת ההלכה ניתן לבטל את המכירה, בהתאם להתפתחות הדרמטית והנס הרפואי של האשה.
2. גם במידה והמכירה מבוטלת, או שיש אפשרות בידי המוכרים לבטל העסקה, האם יש לחייבם בתשלום שהתחייבו ב' הצדדים בעסקה, שמי שיפר חוזה ישלם 10% מהעסקה לצד שכנגדו, סכום המסתכם בכ180.000 ש"ח.

תשובה:

1. ע"פ ההלכה העסקה מבוטלת, מאחר ומוכרי הדירה הזכירו את נסיבות המכירה, שהיא כדי לטוס לחו"ל לטיפולים רפואיים לאשה, וכיון שכעת נעשה לה נס ואינה צריכה לכך, הרי זה כאילו עשו תנאי במפורש שכל המכירה רק על דעת שיהיו צריכים לכך.
2. מטעם זה נראה שגם תשלום 10% של הפרת חוזה, אינם צריכים לשלם, [גם אם נעשה באופן שאין בו חשש אסמכתא], מאחר וע"פ ההלכה הדבר נחשב כאילו היה כאן תנאי מפורש בחוזה שכל המכירה על דעת כן, ואין זה חשיב הפרת חוזה, אלא תנאי בעסקה, שבסופו של דבר לא יצאה לפועל.
3. כמובן, שעל הזוג הנ"ל להשיב לקונה את כל הכספים שנתן להם בתור דמי מקדמה, הן מה שנתן לידם, והן את תשלומי הטיסות שפרע עבורם, על חשבון תשלומי המכירה.

מוכרח לומר הריני כפרת משכבו, אפילו אם הוא צדיק, שאם יש עליו דין הרי הוא מקבלו, ואינו יכול לומר זכרונו לברכה, וביאר דלא דמי לקדיש שאינו אומר בחודש י"ב שלא להחזיק אביו רשע, דהוי בשב ואל תעשה, אבל כאן שמוכיר אביו מוכרח לומר הכ"מ שלא יהיה זלוול באביו שאינו מוכירו בשום תואר כבוד. [ובחזון עובדיה (אגל"מ ע"ג ע"ק מ"ח) הביא מרן החיד"א (שז"י ג"כ סי' ע"ז סק"ו) שאומרים הריני כפרת משכבו גם על צדיק וחסיד, כי מועיל להצילו מאיזה עונש קל כשעולה ממדרגה למדרגה, כמ"ש בשער הכוונות (ענין שחרית שב"ק דף ע"ד ע"ב), ובשער הגלגולים (דף כ"ב ע"א), ומטעם זה אין קפידא שיאמר כל י"ב חודש, ולא מראה בזה כאילו מחזיקו רשע].

והדברים מפורשים בזה"ק (וימי דף קכ"א), שבכל י"ב חודשים ראשונים, הנשמח נידונת ואינה מרגישה בצער החיים, ואינה מבקשת עליהם. וז"ת: "שנים עשר חודשים זו הנפש, היא מתקשרת בגוף בקבר, ונידונים בדין כאחד, חוץ מאותה נפש הצדיק כמו שהעמידוהו. ומזומנת בקבר ויודעת בצערה, ובצער החיים לא יודעת, ולא משתדלת עליהם. לאחר י"ב חודשים, מתלבשת בלבוש אחד והולכת ושטה בעולם, ויודעת מהרוח מה שיוודעת, ומשתדלת על צער העולם ולבקש רחמים, ולהודיע צער החיים". ומצאתי להגר"ח פלאגי"ז זצ"ל בספרו זכירה לחיים (על חו"ק ע"ב) שכתב: "מכאן נראה דבתוך י"ב חודש אין לבקש מהצדיק שיתפלל לפני ה' כי אם אחרי י"ב חודש. ובה סיפרו לנו אבותינו מנפלאות תמים דעים בצדיקים שנפטרו, ואחרי י"ב חודש עשו רושם בעולם אחר מיתתם, ועת לחשות". וכן כתב בספר גשר החיים (מ"א פ"ק כ"ט אות ג' עמ' ע"ז) שבשנה ראשונה אין מתפללין על קברו של המת, בשביל החיים, דאז המת עדיין שרוי בימי הדין שלו, ומתפללין אז רק לעילוי נשמתו. וכ"כ בצוואתו כנדפס בריש ספרו (מ"א עמ' י"ח), שבשנה ראשונה אין מבקשים כלל על הקבר, ולכן לא יתפללו ויבקשו על קברו בזמן זה. וכן כתב בספר זכרון ש"י (דף ל"ז אות ד') להגאון רבי משה קליין זצ"ל. [וצ"ב במה שנהגו לבקש מהמת בעת ההלוויה בהספדים שיהיה מליץ טוב, ואולי רק מקרוב נהגו כן, אמנם ראיתי לגדולי הדור שנהגו כן, וכן היה נוהג מרן עט"ר מופת דורנו רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, בכל הלוויה של צדיק היה נוהג לחתום בזה דברי הספדו, וי"ל]

יישוב ב' - כשעושה חסד עם המת אין לצפות לשום שכר וגמול

ע"ל ע"פ מה שהקשה החת"ס בספרו תורת משה (נפישקן), שמתחילה לא ביקש יעקב מיוסף שבועה שיעלה עצמותיו לא"י, ומדוע אח"כ השביעו, ועוד קשה מדוע אמר ונשאתני ולא ותישאני, ותיריך עפמי"ש חז"ל (נע"מ ג"כ מד"ש). "אנכי אעשה כדברך", אצוה ג"כ את בני לשאת עצמותי מזה אתכם, וא"כ יעקב אמר ליוסף אם תעשה עמדי חסד ואמת, פי' חסד של אמת דהיינו בלי שום טעם ופנייה רק לשם ה' ית' בלי צפוי תשלום שכר אפי' שכר שמים, אז בטוח אני שפרעה יתן לך רישיון ונשאתני ממצרים בלי ספק, אך יוסף השיב גם אנכי אעשה כדברך לצוות כן, כמו שאמר באמת והעליתם עצמותי מזה אתכם, א"כ כיון שהוא מצפה שכר מזה מדה כנגד מדה, כשם שהוא ישא את אביו ממצרים יזכה גם הוא שישאו עצמותיו, לכן השביעו שכבר לא היה יעקב עוד בטוח שייחננו פרעה ליוסף, וכמ"ש הרמב"ן שלא מפני שלא האמין ליוסף השביעו, אלא כדי שע"י יניחנו פרעה, כדכתיב עלה וקבור אביך כאשר "השביעך".

ומבואר לפי"ז פשט חדש בחסד של אמת עם המתים, שאדרבה עיקר עשיית החסד עם המת לקבורו וכדומה, צריך לעשותו בתכלית הלשם שמים, ולא לצפות לשום שכר ותגמול.

ובטעם הדבר נראה להסביר, שאם האדם מצפה לגמול ע"י מצערו למת צער רב, שאינו יודע אם יוכל להשיב, וגם לא בהכרח שיודיעוהו למת אם התמלאה משאלתו להמליץ טוב בעד החי וכדו', ולעולם תהיה תחושתו כבעל חוב גדול שאינו יודע אם פרע חובו, וגם כאשר מצפה לגמול מן השמים, המת מרגיש בזה כבעל חוב, כיון שהחי מצפה לגמול. ומצאתי עוד טעם נפלא בשל"ה הק' (נפישקן), שהטעם שיעקב הקפיד שיוסף יבטיחו וישבע לו שתהיה כוונתו על חסד של אמת, ללא שום כוונת קבלת שכר, לפי שרצה לזכות בעצמו לחסד של אמת למעלה, על כן ביקש מבנו חביבו אשר היה מדוגמתו שיעשה חסד של אמת, וברא מוזכי אבא (פאסדין קד). ומעתה שייך לומר כן בכל מת, שע"י שעושים עמו כאן חסד של אמת, ללא שום כוונת קבלת שכר, ע"י באותה מידה גם בשמים נהגו קל וחומר לנהוג עם המת בחסד של אמת, ונמצא שאין לך חסד של אמת גדול מזה, שהוא חסד המביא טובה גדולה למת.

יישוב ג' - עיקר שכר נצחי כשמוזה אחרים לחיי עוה"ב

מצאתי לרבינו החת"ס בדרשותיו (מ"ב רפ"א ד'), שביאר בזה דבר נפלא, שחסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת בלי תשלום שכר, כי עיקר שכר הוא לדבקה בו יתברך, והנותן פרוטה לעני מחיהו ועוזרו לעבודת ה' עוד שנים רבות וקונה לעצמו העני חיי עוה"ב, כמ"ש ברות (פ' ז') "ותאכל ותשבע ותותר", ותאכל בעוה"ב ותשבע לימות המשיח ותותר לעוה"ב, (שם ק"ג). שע"י אכילה שהאכילה בועז נכנסה תחת כנפי השכינה וסופה לירש חי עוה"ב וימות המשיח, והנה בהגיע זמן המקווה ההוא והעני יזכה לחלקו בעוה"ב ע"י אלו שסייעוהו בעוה"ב, גם הם ייהנו מחלקו ודביקותו בה אשר גרמו לו וכן בדין והיינו שכרם, אך גמילות חסד עם המת לקבורו אינו מסייעו למת לעוה"ב, כי במתים חופשי (שם ל'), וא"כ אין לו לקוות שכר האמתי הנ"ל, אלא רק שכר טוב, ע"כ נקרא חסד של אמת.

מקורות:

נראה פשוט שמכירת הדירה בטלה, והוי מקח טעות, כמבואר בגמ' קידושין (מ"ט:), בעובדא דמוכר ביתו ע"ד לעלות לא"י, ונאנס ולא יכול היה לעלות, כיון שהזכיר בשעת המכירה שמוכר כדי לעלות לא"י, המקח בטל, ואפילו שלא עשה תנאי במכירה, דכה"ג לא אמרינן דברים שבלב, כי הזכיר שמוכר מה"ט, והוי בליבו ובלב כל אדם. וכן מבואר בכתובות (צז.), שהיה בצורת בנהרדעא ומכרו כולם בתייהם לקנות חיטין, ולבסוף הגיעו חיטים, ופסק רב נחמן שמכירת הבתים בטלה והוי מקח טעות. ומה שדוחה הגמ' שמעיקרא המכירה היתה בטעות, שבשעת המכירה לא היו יודעים שהספינות בדרך להביא חיטים, משא"כ בסיבת ביטול שמתחדש לאחר המכירה, וכמו בנידו"ד שלאחר המכירה האשה התרפאה, דיחוי בעלמא הוא, שהרי מסיקה הגמרא שם, והלכתא זבין ולא איצטריכו ליה זווי הדרי זביני, וכן דקדק הב"י (ח"מ ר"ז ז' ד"ה ודוקא), שלמסקנא בטלה אותה הדחיה. והיינו כעובדא דרב פפא בגמ' שם, שקנה קרקע מאדם שהוצרך לכסף כדי לקנות שוורים, ולבסוף לא הוצרך אותו אדם לכסף, והחזיר לו רב פפא את הקרקע. וכעובדא דמוכר שדה לעלות לא"י בגמ' קידושין הנ"ל, שאפי' באונס שנוצר אח"כ שמחמתו אינו יכול לעלות המכירה בטלה. וכ' התוס' בכתובות (צז. ד"ה זבין), שמדובר שהמוכר גילה דעתו בשעת המכר שמוכר מפני כך וכך, כגון שעולה לא"י, ולא די במה שגילה דעתו מתחילה, וכ"כ ה"ה (י"א ממכירה ט'). וא"כ בנידו"ד שגם בשעה שהקונה ראה את הדירה, סיפרו לו המוכרים סיבת המכירה, וגם בעת המכירה עצמה במעמד חתימת החוזה, הוי כתנאי שכל מכירת הדירה ע"ד שיצטרכו את הכסף בשביל ההוצאות הרפואיות עבור האשה, וכיון שתהילות להשי"ת נעשה להם נס, ולא הוצרכו עוד להטיס את האשה ולדרוש ברופאים בחו"ל, הוי מקח טעות, והמכירה בטלה.

וכן מבואר בשו"ע (ח"מ ר"ז ס"ג), שהמוכר שדהו מפני המטר שנמנע כדי לקנות חטים בדמיו, ה"ז כמוכר על תנאי, לפיכך אם ירד מטר אח"כ או שבאו חטים והזולו, או מוכר ביתו לילך למקום פלוני ונמנע הדרך לעלות לאותה הארץ או לא נסתייע לו לעלות, ה"ז מחזיר לו הדמים ותחזור לו הקרקע, שהרי פירש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני והרי לא נעשה, וכן כל כיו"ב. וכ' הסמ"ע דהיינו שהתחדש לו עניין חולי וכיו"ב שאינו יכול לילך. וכן י"ל בנידו"ד להיפך, שכיון שהתחדש להם נס רפואי, ואין צריכים כבר להפליג למדינת הים, ולהוציא הוצאות מרובות, הוי מקח טעות.

והנה מה שטוען הקונה, שכבר עבר חודש מזמן המכירה, זו אינה טענה כלל, דבב"י (ח"מ סי' ר"ז), הביא בשם תשו' הרשב"א (ח"ב סי' קפ"ו), שגילוי דעת זה שמבטל המקח, שכל המכירה היתה על דעת כן, הוי כתנאי במכירה, ומבטל המקח אפי' אחרי כמה שנים.

ונראה שגם עשר אחוז של הפרת חוזה א"א לחייב את המוכרים, שאפי' אם הדבר נעשה באופן שאין בו חשש אסמכתא, מ"מ כיון שמתייחסים לאמירה שהמכירה נעשית בשביל כך וכך, כתנאי במכירה עצמה, כלשון השו"ע כנ"ל, הרי זה כאילו יש תנאי בחוזה שהמכירה על דעת כך וכך, וכיון שע"פ תנאי זה מתברר שאין כאן מכירה, אין הדבר נחשב להפרת חוזה, אלא לתנאי שהסכימו עליו שני הצדדים, שהמכירה תהיה תלויה בו, וכיון שלא נתקיים התנאי, המכירה בטלה מעיקרא.

אם המוכר דירה לקנות חיטים ולא ימות ברעב, ובאו חיטים המכר בטל, מדוע לא בטלה מכירת הקרקעות במצרים והלא כיון שבא יעקב פסק הרעב?

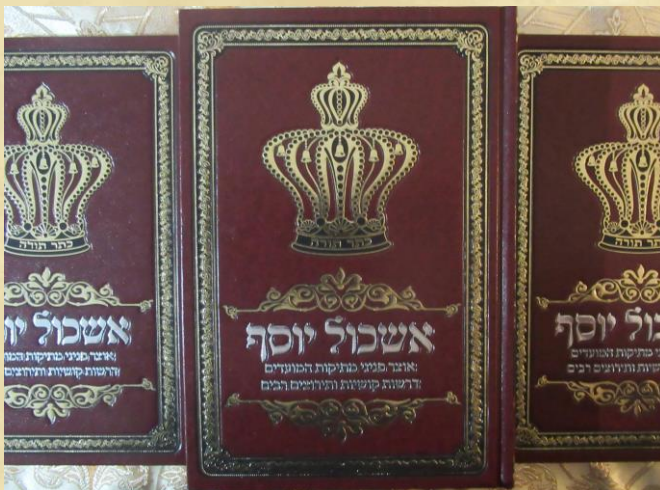
והנה יל"ע במה שקנה יוסף את כל אדמת מצרים מיד בעליהם בשבר אשר הם שוברים, כי חזק עליהם הרעב, ומכרו גם עצמם לעבדים להחיות עצמם ולא ימותו ברעב, כמבואר בפרשת ויגש. וקשה דכיון שירד יעקב אבינו למצרים פסק הרעב, כמ"ש רש"י עה"פ (מ"ז י"ט) "ותן זרע", שאע"פ שאמר יוסף "ועוד חמש שנים אין חריש וקציר", מכיון שבא יעקב למצרים, באה ברכה לרגליו, והתחילו לזרוע וכלה הרעב, כמבואר בתוספתא סוטה (י' ט'). וא"כ כיון שיותר לא הוצרכו לתבואה, שפסק הרעב, נמצא שכל מכירת הקרקע בטלה, ומה שמבואר שם בתוספתא לדעת רבי יוסי שאחרי שנפטר יעקב אבינו חזר הרעב לעוד חמש שנות רעב, מ"מ כבר עברו 17 שנה, ולא הועיל להם מכירתם מאומה לאותו הזמן?

וי"ל דמ"מ כיון שעם מכירת הקרקעות נקנו עבדים לפרעה, כמבואר בכתוב (מ"ז י"ט), א"כ הועיל להם המכירה לכל זמן שיהיה רעב ויצטרכו תבואה, שבוזה נשתעבד להם פרעה לכך, וא"כ שפיר הועילה להם מכירתם גם לבעבור כל זמן שיהיה, שהיה להם ביטוח מהמלכות לפרנסם בכל עת, ובכל זמן שיהיה רעב.

ועי"ל לקו"ד דלק"מ דבכתוב משמע שמכירה זו נעשתה בתחילת השנה השניה, כשנה לפני שירד יעקב למצרים, וא"כ שפיר הוצרכו למכירה זו כדי שלא ימותו ברעב.

עי"ל שאע"פ שהמצרים הזכירו לפני במכירה, שכל המכירה נעשית בשביל שלא ימותו ברעב, מ"מ בעת המכירה עצמה לא הזכירו שום תנאי.

בשורה משמחת!

חדש!!!

בימים אלו הופיע בס"ד הספר

"אשכול יוסף" – מועדים

600 עמודים גדושים על כל מועדי השנה

להשיג בוזזויות הספרים המבוזזות

לברורים: 054-8460007/8

מדוע מבקשים על לימוד תורה בברכת המפיל?

הנכנס לישון על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע. ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום, ותן חלקי בתורתך, ותרגילני לידי מצוה, ואל תרגילני לידי עבירה, ואל תביאני לידי חטא, ולא לידי עוון, ולא לידי ניסיון, ולא לידי בויון, וישלטי בי יצר טוב ואל ישלטי בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים ואל יבהילוני חלומות רעים והרהורים רעים, ותהא מטתי שלמה לפניך, והאר עיני פן אישן המות, ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבוד, [ברכות ס:].

יישוב א' - שאינו פורק מעליו עול תורה שהולך לישון

הצל"ח (ברכות ס:) מתרץ שכיון שהיוב לימוד תורה בכל עת, ביום ובלילה, כדכתיב (יהושע א') "והגית בו יומם ולילה", ובשעת השינה האדם בטל מן התורה והמצוות, אלא שהשינה היא הכרחית לאדם מצד טבעו, לכן כדי שלא ייחשב כאילו מרצונו פורק מעליו עול תורה, לכן כשהולך לישון מבקש על לימוד התורה, באומרו "ותן חלקנו בתורתך". שעי" ברכה זו מראה כי השינה אצלו, היא מצד ההכרח, ולא מצד שחפץ בה. וכבר ידעת על גדולי הדור בכל הדורות שהגו ועסקו בתורה ולא הלכו לישון עד שנפלה עליהם תרדמת, וגם אז הצטערו שמוכרחים לישון, ומסופר על הגאון מוילנא שאף בעת שעלה על יצועיו לישון במשך שעתיים בלבד, בכל חצי שעה היה קם ונוטל ידיו ומברך ברכות התורה ועוסק בהתלהבות. וכבר אמרו רבותינו ז"ל על אדוננו דוד המלך ע"ה (סוכה כו:), שלא היה יושן יותר משישים נשימות.

יישוב ב' - שיספיק לגמור חלקו בתורה ולא יפטר בשינתו

בגיליון מעדני אשר (גיליון שע"ה) מביא בשם מעון הברכות (ברכות ס:), שכיון שפעמים האדם הולך לישון ואינו קם משנתו, לכן מבקש שלא יסתלק קודם זמנו, כדי שיוכל לגמור כל חלקו בתורה. ויש להוסיף שהאדם מבקש על אריכות ימים כדי לגמור כל חלקי פרד"ס התורה, וגם כדי שיספיק לחזור על תלמודו. וכיו"ב מציע בגמרא כתובות (עז:), על רבי חנינא בר פפא שהיה מלאך המוות אוהבו ורגיל אצלו, וכאשר הגיע זמנו להיפטר, נגלה לפניו והודיעו שהגיע זמנו להיפטר, וביקשו שיעזבו שלושים יום כדי שיהזור על כל תלמודו, משום דאמרי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, והניח לו שלושים יום לחזור על תלמודו לפני שיטול נשמתו.

יישוב ג' - שישגי האדם חלק בתורה אף בעת השינה

במדרש (בראשית כ"ח) עה"פ "וייקע יעקב משנתו" דרש רבי יוחנן "ממשנתו", וכתב בחידושי עין יוסף שבא הכתוב לרמוז שהיה נפשו של יעקב שונה ולומד למעלה בשעת השינה, כמ"ש חכמי האמת שהצדיקים והחכמים השלימים בעת השינה נפשם עולה בישיבה של מעלה ולומדים רזי תורה אשר ממנו נעשים כמעין המתגבר ביום. ומרן החיד"א (שם הגדולים מ"י אות של"ב), העיד: "כאשר היה האריז"ל ישן ביום השבת, ראו את שפתותיו מרחשין בלימוד, ואמר אותו תלמיד ששמע וראה זאת, שצריך כמה שנים בשביל לומר מה ששמע, כעין מ"ש בילקוט שמואל (פרק כ"ד), שבאותו לילה למד דוד מה שתלמיד ותיק אינו למד במאה שנה". ומבואר שדרך הצדיקים גם בעת השינה חושבים בד"ת. ומציעו לכמה מגדולי הדורות שהיברו חיבורים וחידושים, ממה שהתחדש להם על משכבם בלילות. ומן המפורסמות שבהם הגר"צ הכהן מלובלין זצ"ל שחיבר ספר שלם מחידושים שהתחדשו לו בחלום, וקראו "רסיסי לילה", ו"קונטרס דברי חלומות", והקשה על מה שנא' (יהושע א') "והגית בו יומם ולילה" הרי האדם לא יכול להתקיים בלא שינה והוא יתכן שיוכל האדם

להגות בתורה גם ביום וגם בלילה ברציפות? וביאר שעל האדם מוטל ללמוד במרץ והתלהבות גדולה, עד כדי שגם יחלום בד"ת בעת השינה, ויתקיים בו "והגית בו יומם ולילה". וכזה נראה מה שמבקשין בברכת המפיל "ותן חלקי בתורתך", שיתן ה' חלקנו בתורה גם בעת השינה.

יישוב ד' - שלא יפסיד בשינה קניין תורה והשגותיה

עי"ל בס"ד ע"פ מ"ש באבות (פ"ו מ"ו) שאחד מארבעים ושמונה קניינים של תורה"ק, הוא במיעוט שינה. ועיין ברמב"ם (סוף פ"ג מהל' ת"ת). ואיתא בתנא דבי אליהו זוטא (פרק י"ד), מי נעשה רש ועני בדברי תורה, מי שהוא מרבה באכילה ושתייה ושינה, ואומר (משלי כ' י"א) "אל תאהב שינה פן תורש פקח עיניך שבע לחם", הא למדת שאין דברי תורה נבלעים בלב האדם אלא במי שהוא עייף עליהם. ובתפארת ישראל (אבות ו', ה') ביאר שהתורה נקנית במיעוט שינה, כי ע"י ריבוי שינה לא לבד שיפסיד הזמן, גם יתיישן שכלו ויאבד חריצותו. והנה חז"ל העידו כן בקודשם מלפני כאלפיים שנה, שריבוי השינה יותר ממה שנדרש לאדם יביאו לו נזק. והחוקרים עד עתה היו סבורים כי אף ריבוי השינה מועילה, ולא יצמח נזק בריבוי, כמו שמוציא אצל התועים שמבלים זמנם בשינה, לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, אמנם כעת אף החוקרים בארה"ב פרסמו שלאחר בדיקות מקיפות ומחקרים רבים בקרב אלפי אנשים, גילו כי ריבוי השינה מזיקה לאדם, בניגוד למה שסברו מתחילה, ועוד העידו במחקרם שריבוי שינה עלול ח"ו לגרום למחלות לב ושאר מרעין בישין. אחר הדברים האלה עולה על נס כוונת בקשתנו בברכת המפיל על חלקנו בתורה, שתהיה תועלת ורפואה לקניין התורה, ולא יאבד בה השגותיה וקנינה. ועוד השיבוני שמבקשים בברכת המפיל שהאדם בעת השינה לא ישכח כל מה שלמד במשך אותו היום.

יישוב ה' - זמן תשובה המסוגל לקבלת תפילות

עי"ל בס"ד שבעת שהאדם עולה על יצועיו לישון, צריך לעשות חשבון נפש ותשובה על כל אשר עבר עליו באותו היום, וכן מציעו ויודי בנוסח ק"ש שעל המטה, ויש להביא סמך לדבר ממ"ש בגמרא (מגילה כח.), שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה כמה הארכת ימים? אמר להם לא עלתה על מיטתי קללת חברי, כמר זוטרא שכאשר עלה על מטתו, היה אומר מחול לכל מי שציערני. וצ"ב למה המתנו עד שילכו לישון, ורק אז מחלו לכל מי שציערם, ולמה לא מחלו מיד? אלא שבשעה שעלו לישון היו עושים חשבון נפש ותשובה על כל אשר אירע עמדם באותו היום, ולכן באותה שעה היו מוחלים (וע"ע מ"ש בזה בכרם יוסף שם). וכ"כ המש"ב (סי' רל"ט ס"א), וזה לשונו: "כתבו הספרים שבליילה קודם השינה נכון לאדם שיפשפש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עבירה יתוודה עליה ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד, ובפרט בעונות המצויים כגון חניפות שקרים ליצנות לשון הרע וכן עוון ביטול תורה, צריכים בדיקה ביותר". ונראה שג"כ מטעם זה מבקשים על התורה, שאין לך סמן מסוגל לקבלת תפילות ובפרט על התורה יותר מזמן של תשובה, כמו שמוציא בימים הנוראים שהם ימי מחילה וסליחה ומבקשים בהן בתפילה על פתיחת כל החמישים השערים.

מתוך הספר החדש "אשכול יוסף" מועדים (סי' צ"ג) וראה שם עוד תירוצים.

"קול התור נשמע בארצנו"

להאזנה לשיעורי

הרב יוסף זלי סימן טוב שליט"א

מזוה"ס "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" עה"ת

073-371-8053

לצינתוק והאזנה בשידור זוי:

זויג והקיש #

יפת להוריד מ"קול הלשון"

"עין זויים למחזיקים בה ותומכיה מאושר"

יול' לזכות ידידו האוים היקרים והנעימים אוהבי התורה ולמודיה

להגדיל תורה ולהאדירה פטרוני העלון "אשכול יוסף"

מ"ג זעון זיסים הי"ו ומ"ג אהרן זיסים הי"ו

אורך ימים עושר וכבוד בריאות איתנא ונורא מעליא ושועב שמונות

בכלל הברכות יבורך ידידו היקר והנכבד שלומי זיסים הי"ו

מוקדש ומנצח לע"ז הארזים הזקרים:

סאלם אליה בן מסעודה ז"ל, זוריה בת גורזיה ע"ה

לע"ז זיסים בן זוריה ז"ל, זיסים מועלם בן סלימה ז"ל, ולע"ז

מיכאל בן חזיה ז"ל, ולע"ז נזו בן רחא ז"ל,

ת. ג. ז. ב. ה.